

Horyzonty Polityki
2013, Vol. 4, N° 8

EWA BUJWID-KUREK

Uniwersytet Jagielloński w Krakowie
Akademia Ignatianum w Krakowie

Republika Serbii w kontekście kryteriów kopenhaskich – studium politologiczno-prawne

Streszczenie

W artykule *Republika Serbii w kontekście kryteriów kopenhaskich – studium politologiczno-prawne* za główny cel badawczy przyjęto ustalenie stopnia implementacji kryteriów kopenhaskich przyjętych w 1993 roku przez Radę Europejską w rozwiązaniach ustrojowych Republiki Serbii. W związku z powyższym zwrócono uwagę na, po pierwsze, sytuację Serbii w kontekście wymogów Unii Europejskiej, po drugie, oceniono zaplecze instytucjonalne dla akcesji do UE oraz wskazano na najważniejsze zastrzeżenia będące poważnymi barierami stojącymi na przeszkodzie przystąpienia Republiki Serbii do Unii Europejskiej. W tym celu poddano analizie Rezolucję Parlamentu Europejskiego z 18 kwietnia 2013 roku. I chociaż Republika Serbii nie jest jeszcze w pełni przygotowana do członkostwa w UE, to jednakowoż pod warunkiem przeprowadzenia reform demokratycznych, systemowych i społeczno-gospodarczych cel ten może być osiągnięty.

SŁOWA KLUCZOWE

Republika Serbii, Bałkany Zachodnie,
kryteria kopenhaskie, Rada Europejska,

Rezolucja Parlamentu Europejskiego z 18 kwietnia 2013 roku,
Układ Stabilizacji i Stowarzyszenia (SAP), negocjacje, reformy
demokratyczne

THE REPUBLIC OF SERBIA IN THE LIGHT OF THE COPENHAGEN CRITERIA – THE OUTLINE OF POLITICAL REFLEXION

Summary

The primary research objective of this article was to establish the degree to which the Copenhagen criteria have been implemented in the structural solutions of the Republic of Serbia. The rules were defined by the European Council in 1993 and were intended for the candidate countries who were eligible to become member states of the European Union.

It has been confirmed that in many fields Serbia is not fully prepared for obtaining the status of a full member of the EU, which stems from the fact that they still do not fully meet the requirements included in the Copenhagen criteria. However, the opinion of the European Union Parliament, in its resolution of 18 April 2013, should also be noted, which states that the legislative body is optimistic, as reflected in the following statement: "launching the negotiation talks to join the EU of June 2013, is an objective, which is possible to be achieved and calls the country for continuing the democratic, system, social and economic reforms, which will enable the effective fulfilment of your obligations resulting from the membership."

KEYWORDS

The Republic of Serbia, the Western Balkans, the Copenhagen criteria, the Council of Europe, European Parliament resolution of 18 April 2013, Stabilisation and association Process (SAP), negotiations, democratic reforms

WSTĘP

Republika Serbii należy do grona tych państw Bałkanów Zachodnich, które wyodrębniły się z federacji jugosłowiańskiej w latach 90. XX wieku i pierwszej dekadzie XXI wieku. Republika ta, stając się w pełni samodzielnym bytem państwowym, nie tylko była zmuszona

radikalnie przebudować swój dotychczasowy ustrój polityczny, lecz także musiała w pełni przygotować się do członkostwa w Unii Europejskiej.

Za główny cel badawczy niniejszych rozważań przyjęto ustalenie stopnia implementacji w rozwiązaniach ustrojowych Republiki Serbii kryteriów kopenhaskich ustalonych przez Unię Europejską (czytaj: Radę Europejską), a przeznaczonych dla państw kandydujących do członkostwa. Przypomnijmy, że kryteria kopenhaskie stanowią zbiór warunków, które powinny spełniać państwa zainteresowane wstąpieniem do Unii Europejskiej. Kryteria te zostały uchwalone przez Radę Europejską na jednym ze szczytów, który odbył się w czerwcu 1993 roku w Kopenhadze. Kryteria te przyjęto dzielić na dwie grupy: polityczne i dotyczące sfery gospodarczej. Wśród kryteriów *stricte* politycznych na szczególną uwagę zasługuje, sumarycznie ujmując, poszanowanie prawa. Jeśli zaś chodzi o kwestie gospodarcze, to nie jest tajemnicą, że w orbicie zainteresowań Unii Europejskiej znajdują się przede wszystkim państwa odznaczające się faktycznym, a nie tylko deklaratywnym poszanowaniem zasady wolności *sensu largo*, lecz także cechujące się rozwiniętą gospodarką rynkową. Co więcej, państwa te są wystarczająco przygotowane do konkutowania na jednolitym, wspólnym rynku. Jak już wcześniej wspomniano, wymogi te zostały ustalone w 1993 roku przez, wtedy jeszcze, dwanaście państw członkowskich Unii Europejskiej.

1. REPUBLIKA SERBII W KONTEKŚCIE WYMOGÓW UNII EUROPEJSKIEJ

Pamiętać należy, że państwa Bałkanów Zachodnich, w tym interesująca nas Republika Serbii, zaliczane są niemal „od zawsze” do regionów wyróżniających się bardzo niską stabilnością i to zarówno w wymiarze politycznym, gospodarczym, jak i społecznym. Unia Europejska zaniepokojona takim stanem rzeczy za jeden z głównych priorytetów wobec państw tego regionu przyjęła daleko idące zmiany ich *status quo*. Zainteresowanie Unii Europejskiej udzielaniem pomocy dla stabilnego przebiegu transformacji systemowej kolejno wyodrębniającym się państwom pojugosłowiańskim rozpoczęło się bardzo wcześnie, bo już od pierwszego momentu, tj. od 1991 roku,

kiedy to nastąpiło ogłoszenie aktu niepodległości przez pierwsze republiki, najpierw przez Republikę Słowenii, a następnie przez Republikę Chorwacji. Ma się tu na uwadze przede wszystkim dążenia do wzmocnienia stabilizacji, rozwoju oraz przestrzegania podstawowych praw człowieka i obywatela na terytorium państw Bałkanów Zachodnich. W kontekście poczynionej refleksji ze wszech miar zasadne wydaje się przypomnienie, że w 1996 roku Unia Europejska nawiązała pierwsze relacje z państwami omawianego obszaru, w tym także z Serbią. Stało się to w ramach tak zwanego podejścia regionalnego, którego głównym celem było wprowadzenie zasad demokratyzujących podlegający przeobrażeniom ustrojowym system. Ma się tu na uwadze szczególnie takie ważne zasady, jak: rządy prawa, zapewnienie poszanowania praw mniejszości narodowych i praw człowieka, jak też ożywienie aktywności gospodarczej [Szelaąg 2008, s. 28; Manteuffel 2007]. Przypomnijmy, że już 20 czerwca 2000 roku pięć państw południowosłowiańskich stało się potencjalnymi kandydatami do członkostwa w Unii Europejskiej, co było wynikiem powziętych postanowień podczas szczytu Rady Europejskiej w miejscowości Feira¹. Ten moment przyjęto uznawać za dający początek staraniom o dalszą, już o wiele bardziej pogłębioną współpracę państw Unii Europejskiej z państwami południowosłowiańskimi. Za kolejny etap uznać trzeba listopad 2000 roku, wtedy to bowiem w stolicy Chorwacji – Zagrzebiu został ustanowiony Proces (Układ) Stabilizacji i Stowarzyszenia (Stabilisation and Association Process, SAP), którego *idée fixe* tkwiła we wspomaganiu rozwoju i transformacji państw branego tu pod uwagę regionu oraz wspieraniu współpracy regionalnej zarówno w dziedzinie gospodarczej, jak też kompleksowo traktowanych przemian systemowych. Układ Stabilizacji i Stowarzyszenia przewidywał nadto ściślejszą współpracę z Unią Europejską. Z założeń wynikających z tego Układu jednoznacznie wynikało, że oczekiwano zawierania umów z pojedynczymi państwami Bałkanów Zachodnich, które miałyby być negocjowane w różnych okolicznościach. Stąd też najczęściej posiadając niejednakowe znaczenie, miały różny wydźwięk nawet w realizacji rozlicznych funkcji. Jeśli chodzi

1 *Santa Maria da Feira* to miejscowość w Portugalii położona w dystrykcie Aveiro.

o Serbię i Czarnogórę² [Bujwid-Kurek 2008, s. 182-193], to dopiero w 2005 roku negocjacje wynikające *expressis verbis* z Układu Stabilizacji i Stowarzyszenia mogły się rozpocząć³. Pod tym względem federacja Serbia i Czarnogóra bez wątpienia była tym szczególnym, bo wyjątkowym przypadkiem dla Unii Europejskiej. Owa wyjątkowość polegała na niebywale złożonej i trudnej sytuacji zarówno politycznej, jak też prawnomiędzynarodowej samej federacji (czytaj: Serbii i Czarnogóry) oraz niepewności i nieprzewidywalności co do przyjęcia bardzo wymagającego dla samej już tylko Serbii, jak się nieco później okazało, Układu Stabilizacji i Stowarzyszenia. Pamiętać należy, że już znacznie wcześniej, bo w dniach 11 i 22 czerwca 1993 roku, na szczycie Rady Europejskiej w Kopenhadze powzięto decyzję o rozszerzeniu Unii Europejskiej o kraje Europy Środkowo-Wschodniej. To właśnie podczas tego szczytu zostały wyrażone wspomniane już wcześniej tak zwane kryteria kopenhaskie. W ustaleniach wynikających z tych kryteriów odnaleźć można twarde warunki, które są stawiane przed państwami aspirującymi do grona państw członkowskich Unii Europejskiej. Za główne kryteria przyjęto artykułować, po pierwsze, te związane z osiągnięciem stabilności instytucji demokratycznych, po drugie, realizowanie zasady praworządności, po trzecie, poszanowanie praw człowieka, po czwarte, ochronę mniejszości narodowych, po piąte, wspieranie funkcjonującej gospodarki rynkowej, po szóste, gotowość sprostania warunkom konkurencji Unii Europejskiej, po siódme, wykazanie się zdolnością do wypełniania obowiązków wynikających z członkostwa, i po ósme, przyjęcie dorobku prawnego Unii Europejskiej⁴. Nadto podczas wspomnianego szczytu został zapisany warunek, który dotyczył samej tylko Unii Europejskiej, warunek stwierdzający, że każdorazowe podjęcie decyzji o akcesji nowego członka będzie zależało od realnych zdolności UE do przyjęcia nowych członków. Posłużono się tu argumentacją mówiącą o tym, że utrzymanie tempa rozwoju Unii Europejskiej pozostaje w gestii zainteresowania nie tylko samej Unii Europejskiej,

2 Republika Serbii, zanim stała się samodzielnym państwem, wpierw funkcjonowała w strukturze dualistycznej, w państwie o nazwie Serbia i Czarnogóra.

3 Podobnie stało się w przypadku Bośni i Hercegowiny.

4 Por. <<http://www.cie.gov.pl/WWW/quest.nsf/0/E94FF12B879ADE4EC1256E-8600027B9B>> (dostęp: 27.04.2013).

lecz także nie może być pomijane i zupełnie obojętne dla kraju kandydującego. Jednocześnie Unia Europejska poczyniła ważne zastrzeżenie, że przyjęcie jakiegoś państwa do grona państw członkowskich w żadnym razie nie może zakłócać i osłabiać rozwoju procesu integracji europejskiej. Gdyby pokusić się o próbę oceny powyżej wymienionych kryteriów, to należy zauważyć, że są one na tyle mało precyzyjnie wyrażone, iż można je bez wątpienia określić mianem ogólnikowych. W opinii autorki, owa ogólnikowość może mieć wymiar zarówno pozytywny, jak też negatywny. Z jednej strony Komisja Europejska eksplikując je, upatrywała w nich argumentację dla swoich ewentualnych powodów, którymi można by się posłużyć, bowiem stanowią dobre *alibi* przy ewentualnym nieuznaniu, zwłaszcza jeśli chodzi o zastrzeżenia względem tempa postępów w dostosowaniu się krajów kandydujących do UE, co niewątpliwie pozwoliłoby opóźnić rozpoczęcie rozmów z zainteresowanym państwem. Z drugiej jednak strony kraje stowarzyszone także mogły wykorzystać brak precyzji w eksplikowaniu kryteriów. Szczególnie ma się tu na uwadze ewentualne zarzuty wysuwane ze strony Komisji Europejskiej, które nie mają swego umocowania w prawie. Nadto ogólnikowy charakter kryteriów wydaje się też sprzyjać nader niebezpiecznemu zjawisku, jakim jest bezmiar dowolności w podejmowaniu się ich interpretacji. Zatem każdy brak ostrości w eksplikowanych kryteriach dopuszcza dowolność i niebezpieczeństwo subiektywnej interpretacji mogącej przynieść korzyść tylko zainteresowanej stronie. Zauważmy, że kryteria kopenhaskie miały posłużyć Komisji Europejskiej do oceny stanu przygotowania konkretnego państwa aspirującego do członkostwa w Unii Europejskiej. Ocena taka miała powstać w nawiązaniu do przesłanek, których podstawą stały się wyniki z przeprowadzonej eksploracji istniejącego w nich poziomu rozwoju gospodarczego. Komisja ustaliła dla każdego z osobna kandydata tak zwane AVIS, czyli opinię o zdolności danego kraju kandydującego do sprostania roli pełnoprawnego członka Unii Europejskiej. Dopiero precyzyjne sformułowanie AVIS tworzy podstawę do rozpoczęcia negocjacji między zainteresowanymi stronami, tj. w tym przypadku między Unią Europejską a konkretnym państwem kandydującym⁵. Przypomnijmy, że członkiem Unii Europejskiej może

5 Por. tamże.

zostać tylko wolne, niepodległe, suwerenne, demokratyczne państwo europejskie wyróżniające się rozwiniętą gospodarką rynkową, zdolną do konkutowania na jednolitym, wspólnym rynku wewnętrznym. Unia Europejska pod adresem Państw Bałkanów Zachodnich wystosowała specjalny program CARDS (Pomoc Wspólnoty na rzecz Odbudowy, Demokratyzacji i Stabilizacji), którego celem nadrzędnym było wsparcie reform w państwach Bałkanów Zachodnich w ramach wcześniej wspomnianego Układu Stabilizacji i Stowarzyszenia. Podstawą prawną programu, o którym mowa, było rozporządzenie Rady 2666/2000 pochodzące z 5 grudnia 2000 roku [Nowak-Far 2008, s. 48]. Należy zauważyć, że program CARDS w celu udzielania pomocy uwzględniał dotacje asygnowane przez Unię Europejską, które opiewały na kwotę 4,6 miliarda euro i były przeznaczone do wykorzystania w okresie sześciu lat, tj. od 2000 do 2006 roku. Jednymi z ważniejszych sfer finansowania przez ten program były wydatki przeznaczone na odbudowę, zwłaszcza pomoc w kwestii powrotu uchodźców i wysiedleńców, jak też stabilizację całego regionu. Priorytetem zawartym w programie było także stworzenie ram instytucjonalnych i ustawodawczych dla wzmocnienia demokracji, państwa prawnego, praw człowieka i praw mniejszości, pojednania oraz wzmocnienia praworządności i środków zwalczania przestępczości zorganizowanej, nadto przyczynienie się do stałego wzrostu gospodarczego oraz reformy gospodarczej mającej generować ustanowienie w państwach objętych programem gospodarek rynkowych. Jak więc wynika *expressis verbis* z wymienionych priorytetów, są one niemal analogiczne z kryteriami kopenhaskimi, będącymi jednymi z ważnych części składowych w przygotowaniu pojedynczego państwa do członkostwa w Unii Europejskiej. Należy zwrócić szczególną uwagę, że zasadnicze cele Układu o Stabilizacji i Stowarzyszeniu są w odróżnieniu od Układów Europejskich nieco inne. Tak dzieje się w przypadku interesującej nas tu Republiki Serbii. Ma się tu na uwadze szczególnie Umowę przejściową dotyczącą handlu i spraw związanych z handlem, która została podpisana w Brukseli w dniu 16 grudnia 1991 roku [Nowak-Far 2008, s. 51]. W przypadku Republiki Serbii zostały sprecyzowane takie cele, jak: po pierwsze, wspieranie przez Serbię indywidualnych działań, które miałyby na celu wzmocnienie rozwoju demokracji i praworządności, po drugie, spowodowanie stabilizacji w sferze politycznej, gospodarczej, jak

również instytucjonalnej Serbii i przyczynienie się do stabilizacji całego regionu Bałkanów Zachodnich, po trzecie, zawiązanie dialogu politycznego sprzyjającego rozwijaniu zwłaszcza stosunków politycznych pomiędzy Serbią a Unią Europejską, po czwarte, dostosowanie prawodawstwa Serbii do *de l'acquis communautaire de l'Union*⁶, zwłaszcza jeśli idzie o rozwijanie relacji gospodarczych zarówno wewnętrznych, jak i międzynarodowych zgodnie ze standardami unijnymi, po piąte, powzięcie działań zmierzających w kierunku szybkiego zakończenia rozpoczętych przekształceń gospodarczych – z centralnie sterowanej w sprywatyzowaną gospodarkę wolnorynkową, po szóste, dbałość o szybką finalizację utworzenia strefy wolnego handlu między Serbią a Unią Europejską (by te założenia mogły się stać realne, należy wpierw zadbać o unijne wsparcie niczym niezakłóconego rozwoju serbskiej gospodarki) i po siódme, chodzi o dbałość w zakresie współpracy regionalnej szczególnie tych regionów, które otrzymały status regionów objętych regulacją SAA⁷ [Kovačević 2009, s. 253-260], co jest wzorowane na Układach Europejskich mających swój rodowód jeszcze w latach 90. XX stulecia. W kontekście prowadzonych rozważań wydaje się stosowne odniesienie do organu nadzorującego realizację wszelkich postanowień SAA, którym jest Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia, a zwłaszcza do jej organu pomocniczego w postaci Komitetu Stabilizacji i Stowarzyszenia. W tym miejscu zwraca uwagę art. 122 SAA, który precyzuje skład organu pomocniczego. I tak wedle zapisu tego artykułu mają wchodzić do niego przedstawiciele odpowiedniego szczebla Rady Unii Europejskiej, Komisji oraz przedstawiciele rządu Serbii. Gdyby pokusić się o próbę wykładni powyższego artykułu, to wyraźnie daje się zauważyć, że unijny ustrojodawca szczególną wagę przywiązuje do międzyrządowego charakteru relacji Unii Europejskiej z Serbią. W kontekście prowadzonego wywodu nie sposób pominąć najbardziej charakterystycznej instytucji dla zawieranych przez Unię Europejską traktatów stowarzyszeniowych, jaką jest Parlamentarny

6 To porządek prawny Unii Europejskiej oznaczający zbiór niemal wszystkich zasad prawnych UE, który jest uzupełniony nadto o orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości i Sądu I Instancji. Wyrażenie zgody na ten porządek prawny przez państwa kandydujące świadczy o spełnieniu przez nie jednego z podstawowych warunków przystąpienia do Unii Europejskiej.

7 Cele te zostały wyrażone w art. 1. Por. Dokument CE/SE/en 1, final.

Komitet Stabilizacji i Stowarzyszenia (Parliamentary Committee of SAA, PCSAA). W omawianym przypadku zwracają uwagę kompetencje Komitetu, między innymi te, w które są wpisane takie funkcje jak na przykład: prowadzenie dialogu politycznego, wymiana informacji czy też współpraca deputowanych Parlamentu Europejskiego oraz europarlamentarzystów reprezentujących pojedyncze państwa członkowskie⁸ [Nowak-Far 2008, s. 60]. Warto pamiętać, że do udziału w pracach tego Parlamentarnego Komitetu są zobligowani delegowani deputowani Parlamentu Europejskiego oraz parlamentu krajowego – państwa będącego stroną SAA; jeśli chodzi o interesujący nas tu przypadek Serbii, jest to unikameralny parlament noszący nazwę Narodna Skupština (Zgromadzenie Narodowe). Jednym z etapów mających przybliżyć państwa Bałkanów Zachodnich, w tym także i Republikę Serbii, do członkostwa w Unii Europejskiej jest agenda tesalonicka⁹, którą niekiedy określa się też synonimicznie mianem salonickiej bądź też sołuńskiej. Sporządzony dokument w postaci tej agendy wydaje się szczególnie w swojej treści, w nim bowiem pomieszczono wnioski pochodzące z dokonującego się Procesu Stabilizacji i Stowarzyszenia. Ogólnie rzecz biorąc, proces afiliacji państw obszaru Bałkanów Zachodnich, w tym także Republiki Serbii, do mającego niebawem być faktem dokonaniem członkostwa w Unii Europejskiej oceniono pozytywnie, co nie znaczy, że nie zobowiązano państw tego obszaru do konsekwentnego przeprowadzenia dalszych wielopłaszczyznowych demokratycznych reform ustrojowych, które docelowo mają być gwarantem stabilizacji i pokoju na obszarze całego regionu bałkańskiego. Wyrażona została opinia, która wydaje się stanowić kwintesencję zajmowanego stanowiska przez Unię Europejską:

8 Chodzi o państwa, które zawarły SAA w zakresie spraw uregulowanych w takim porozumieniu międzynarodowym.

9 W dniach 10-20 czerwca 2003 r. w Tesalonikach odbył się szczyt Rady Europejskiej, podczas którego ustalono strategię działania w kwestii integracji takich państw jak: Albania, Bośnia i Hercegowina, Chorwacja, Czarnogóra i Serbia z Unią Europejską. Por. też: Kraje Bałkanów Zachodnich, <http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/relations/relations/article_7240> (dostęp: 12.05.2013).

tempo dalszego rozwoju państw Bałkanów Zachodnich w kierunku UE leży w ich własnych rękach i będzie zależało od osiągnięć każdego z tych państw we wdrażaniu reform, przez co respektowane będą kryteria określone przez kopenhaską Radę Europejską z 1993 roku i warunkowość SAP (...) [Nowak-Far 2008, s. 71].

Zauważmy, że postanowienia zawarte w agendzie tesalonickiej są nie tylko powtórzeniem niezbędnego realizowania kryteriów kopenhaskich. Idą nieco dalej, a mianowicie stanowią w takich ważnych kwestiach, jak: poszanowanie zasady nienaruszalności granic, pokojowe rozstrzyganie sporów, współpraca w regionie, co zwłaszcza w kontekście ogłoszenia jednostronnego aktu niepodległości przez Kosowo w dniu 17 lutego 2008 roku wydaje się niepozbawione zasadniczego znaczenia [Bujwid-Kurek 2008, s. 193-208; Bujwid-Kurek 2012a, s. 81-95; Samardžić 2009, s. 193-241], zwłaszcza że w opinii Unii Europejskiej tkwi pełna akceptacja dla możliwości uznania Kosowa za pełnoprawnego jej członka. Zwrócono też uwagę na mające bardzo aktualne znaczenie takie problemy, jak na przykład: walka z terroryzmem, ekstremizmem, wszelaką przemocą. Prócz wielu postanowień będących owocem szczytu i agendy tesalonickiej na szczególne podkreślenie zasługują też zobowiązania finansowe wspierające proces integracji państw Bałkanów Zachodnich¹⁰. Z ciekawszych postanowień wynikających z omawianej agendy zwraca uwagę wzmożenie aktywności w zakresie wspierania współpracy regionalnej. Przypomnijmy, że jest to jeden z fundamentalnych celów uwzględniony w strategii Układu Stabilizacji i Stowarzyszenia [Nowak-Far 2008, s. 64-65]. Obecnie spośród państw zaliczanych do obszaru Bałkanów Zachodnich status państwa kandydującego do Unii Europejskiej ma tylko jedno: Republika Macedonii, która funkcjonuje w rejestrze państw ONZ pod nazwą Była Jugosłowiańska Republika Macedonii¹¹ [Bujwid-Kurek 2008, s. 116]. Pozostałym

10 W tym zakresie bardzo poważnie brano pod uwagę możliwość zaciągania kredytów w Europejskim Banku Inwestycyjnym przez państwa Bałkanów Zachodnich. Na realizację działań przewidzianych w ramach Instrumentu Pomocy Przedakcesyjnej Unii Europejskiej przeznaczono w latach 2007-2013 11,5 mld euro.

11 Tak się stało z powodu stanowiska Grecji, która nie wyraża zgody na używanie nazwy Macedonia, wskazując na niebezpieczeństwo, jakie może wynikać

krajom Bałkanów Zachodnich przypisywany jest status państwa potencjalnie kandydującego. Wśród nich wymienić należy: Albanie, Bośnię i Hercegowinę, Czarnogórę i nas tu najbardziej interesującą Serbię, łącznie z Kosowem¹² [Bujwid-Kurek 2012b, s. 77-93]. Istnieje opinia wyrażona przez Unię Europejską, że jeśli wszystkie te państwa zrealizują wyznaczone przez kryteria kopenhaskie warunki, to wówczas bez przeszkód mogą się stać jej pełnoprawnymi członkami.

2. REPUBLIKA SERBII – ZAPLECZE INSTYTUCJONALNE AKCESJI DO UNII EUROPEJSKIEJ

Republika Serbii żywo zainteresowana wstąpieniem do Unii Europejskiej stara się sprostać wszystkim stawianym warunkom wynikającym z kryteriów kopenhaskich. Biorąc pod uwagę pierwszy z wymienionych wymogów, a mianowicie: istnienie instytucji gwarantujących stabilną demokrację, należy zwrócić uwagę na, po pierwsze, definiowanie tak nazwanych instytucji, i po drugie, czy instytucje te są legitymizowane w systemie politycznym Republiki Serbii. Podręcznikowa definicja instytucji gwarantujących stabilną demokrację podpowiada, że do takich instytucji zalicza się Parlament, w którym odzwierciedlać winny się przynajmniej dwie o fundamentalnym znaczeniu zasady ustrojowe, czyli zasada: suwerenem jest Naród oraz zasada reprezentacji politycznej. Rangę wspomnianych instytucji posiada też Ombudsman oraz Sądy i Trybunały należące do grona instytucji stojących na straży praworządności. Biorąc pod uwagę powyższe, należy stwierdzić, że konstytucjonalista serbski z należytą atencją potraktował wymienione instytucje będące jednym z wymogów, mające być gwarantem dla stabilizacji ustroju demokratycznego. Co więcej, instytucje te znalazły właściwe dla siebie odzwierciedlenie w zapisie Konstytucji Republiki Serbii z 2006 roku.

z analogii nazwy Macedonia i Macedonia Egejska (nazwa jednego z obszarów w Grecji).

12 Kosowo wciąż jeszcze znajduje się pod zarządem ONZ na mocy rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ 1244. Por. <http://www.wsz-pou.edu.pl/biuletyn/?p=&strona=biul_stud39&nr=39> (dostęp: 09.05.2013).

Zasada: suwerenem jest Naród została zapisana w art. 2, który nosi tytuł „Podmiot suwerenności”, gdzie czytamy:

Suwerenność pochodzi od obywateli, którzy ją sprawują w formie referendum, inicjatywy ludowej i poprzez swoich przedstawicieli wybranych w wolnych wyborach. Żaden organ państwowy, organizacja polityczna, grupa ani jednostka nie może przywłaszczyć suwerenności od obywateli ani ustanowić władzy wbrew swobodnie wyrażonej woli obywateli [Bujwid-Kurek 2012a, s. 95 i 206].

Wedle tego zapisu, władzę państwową w Serbii sprawuje obywatel (w domyśle zbiór obywateli – jednostek, czyli Naród w sensie konstytucyjnym, a nie zbiór obywateli ujęty w kategorię etniczną). Omawiany artykuł, prócz ustalenia podmiotu władzy państwowej, wskazuje jednocześnie na podstawowe formy jej sprawowania. Wymieniona została tu forma referendalna jako jedna z możliwych form demokracji bezpośredniej oraz forma pośrednia polegająca na tym, że to właśnie Naród wybiera przedstawicieli do Narodnej Skupštiny (parlament), w którego skład wchodzi 250 deputowanych powoływanych w wyborach bezpośrednich w głosowaniu tajnym zgodnie z ustawą zasadniczą Republiki Serbii z 2006 roku art. 100. W zapisie art. 2 te same ustawy została odzwierciedlona zasada reprezentacji politycznej, której *idée fixe* zasadza się na teoretycznych zasadach właściwych demokracji przedstawicielskiej¹³ [Fleiner 2010, s. 177-184]. Narodna Skupština w Republice Serbii zgodnie z art. 98 Konstytucji RS jest

najwyższym ciałem przedstawicielskim i organem władzy ustawodawczej i konstytucyjnej Republiki Serbii¹⁴ [Bujwid-Kurek 2012a, s. 96].

Zatem w zapisie Konstytucji Republiki Serbii dostrzega się umocowanie prawne systemu przedstawicielskiego poprawnie rozumianego w kategoriach właściwych, przyjętych dla współczesnych systemów aspirujących do bycia demokratycznymi. Za jak najbardziej kompatybilną zasadę w omawianej kwestii uznać należy zasadę

13 Zasadach głoszonych przez Johana Locke’a i Jeana-Jacques’a Rousseau.

14 W art. 99 ustępy od 1 do 12 i od 1 do 6 dotyczące udziału Narodnej Skupštiny w kreowaniu rządu mówią o kwestii kompetencji władzy ustawodawczej.

demokratycznego państwa prawa, która w omawianej Konstytucji Republiki Serbii jest eksplikowana w kolejnym, trzecim jej artykule pt. „Rządy prawa”. Wyraźnie stanowi się w nim, że:

Rządy prawa są podstawową zasadą Konstytucji i polegają na niezbywalnych prawach człowieka. Rządy prawa realizowane są poprzez wolne i bezpośrednie wybory, konstytucyjne gwarancje praw człowieka i mniejszości narodowych, podział władzy, niezależną władzę sądowniczą oraz podrzędność władzy w stosunku do Konstytucji i ustaw.

Wyraźnie więc można dostrzec, że prawne podstawy działania państwa posiadają fundamentalne znaczenie dla serbskiego ustrojodawcy. Dotyczy to bez mała wszystkich organów władzy publicznej w Republice Serbii. Istnieje uniwersalna reguła mówiąca o tym, że w państwie, w którym rządzi prawo, organy władzy publicznej mogą być kreowane tylko i wyłącznie na jego podstawie. Należy też pamiętać, że tam, gdzie jest realizowana zasada demokratycznego państwa prawa, prawo jest nadrzędne wobec państwa – to właśnie ono jest pierwotne wobec państwa i to ono wytycza profil politycznej organizacji społeczeństwa. W państwie takim istnieją odpowiednie organy upoważnione do sprawowania kontroli zgodności funkcjonowania państwa (czytaj: organów i instytucji w nim powołanych) z literą prawa. I tak na przykład w Republice Serbii kompetencje takie są zarezerwowane dla Sądu Konstytucyjnego (art. 166-175), którego orzeczenia posiadają najwyższą rangę w hierarchii organów sądowych w Republice Serbii, są ostateczne i podlegają wykonaniu z mocy prawa, a w razie potrzeby ich wykonanie zarządza rząd Republiki. Także zasada podziału i równoważenia się władz stanowi twarde podstawy dla stabilności instytucji demokratycznych w państwie. Wedle art. 4 konstytucji RS noszącego tytuł „Podział władz”, stanowi się, co następuje:

System władzy opiera się na podziale władzy na: ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą. Relacje pomiędzy trzema władzami opierają się na równowadze i wzajemnej kontroli. Władza sądownicza jest niezawisła.

Treść zapisu przytoczonego artykułu sprawia wrażenie, jakoby serbski ustawodawca zamierzał w jak najbardziej dosłownej formie

przysposobić założenia monteskiuszowskiego trójpodziału władzy, mające wyróżniać państwo demokratyczne. I tak wymieniając kolejne zasady wynikające z katalogu zasad ustrojowych właściwym państwowi demokratycznemu, można stwierdzić, że w niczym nie ustępują one klasycznym zapisom konstytucji państw o dojrzałej demokracji. Jeśli idzie o Sądy i Trybunały, to w tym przypadku na szczególną uwagę zasługuje Sąd Konstytucyjny, choćby dlatego, że serbski ustawodawca podniósł ten organ do rangi konstytucyjnej, przeznaczając tylko i wyłącznie na stanowienie w tej kwestii cały odrębny rozdział Konstytucji, którym jest rozdział VI zawierający w sobie 9 artykułów, od 166 do 175. Zgodnie z art. 166 Konstytucji RS:

Sąd Konstytucyjny jest samodzielnym i niezależnym organem, który chroni konstytucyjności i legalności oraz prawa i wolności człowieka i mniejszości. Decyzje Sądu Konstytucyjnego są ostateczne, wykonawcze i ogólnie obowiązujące [Biševac 2000, s. 57-60; Bujwid-Kurek 2012a, s. 75].

Na szczególną uwagę zasługuje też fakt, że w wielu przypadkach orzeczenia Sądu Konstytucyjnego w Republice Serbii mają charakter precedensowych rozstrzygnięć, przesądzają spory interpretacyjne toczone na gruncie doktryny i w praktyce. Także instytucja Rzecznika Praw Obywatelskich została przewidziana w systemie politycznym Republiki Serbii. Obrońcy Obywatela, bo taka jest nazwa własna Ombudsmana w Serbii, został poświęcony art. 138 Konstytucji RS. Wedle tego artykułu jest to niezależny organ państwowy, któremu serbski ustrojodawca powierzył ochronę praw i wolności człowieka i obywatela oraz badanie naruszeń praw jednostki w stosunkach z instytucjami państwowymi. Pomimo że w konstytucji RS przewidziano tylko jeden artykuł traktujący o Obrońcy Pokoju, nie oznacza to jednak, że urząd ten jest deprecjonowany w systemie politycznym Republiki Serbii. Pod względem zaplecza instytucjonalnego wydaje się zatem, że legitymizacja instytucji mających zagwarantować wdrażanie zasad demokratycznych i stabilizację nie budzi większych zastrzeżeń, biorąc pod uwagę sferę teoretyczną. Jeśli zaś próbować oceniać stopień implementowania założeń konstytucyjnych w praktyce funkcjonowania życia politycznego tego relatywnie młodego państwa bałkańskiego, to należałoby zwrócić uwagę na poważny problem, którym jest wciąż jeszcze niewystarczający poziom kultury

politycznej zarówno elit politycznych, jak i społeczeństwa, nierozwinięte społeczeństwo obywatelskie. Należy zauważyć, że instytucje w Serbii nie są całościowo projektowane i choć legitymizowane poprzez uwzględnienie ich w zapisie nadrzędnego aktu prawnego, to jednak niefunkcjonujące w praktyce. Można się spotkać z opiniami na przykład Vučiny Vasovicia, który za najważniejsze zjawiska będące przyczyną destabilizacji systemu politycznego Republiki Serbii uważa: niesprawność funkcjonowania elit politycznych, personalizację władzy politycznej, jak też wciąż jeszcze zbyt małą transparentność polityki, co bezdyskusyjnie sprzyja manipulacji i patologicznym zachowaniom korupcyjnym [Orlović 2008, s. 79; Vasović 2010, s. 73-84]. Niemal analogiczne są zastrzeżenia kierowane ze strony Unii Europejskiej.

3. REPUBLIKA SERBII – OCENA PRZYGOTOWANIA DO CZŁONKOSTWA W UNII EUROPEJSKIEJ

Niemal od 2002 roku Komisja Europejska systematycznie co roku jesienią publikuje strategię rozszerzeniową, jak również wyraża ocenę w raportach okresowych. Warto zauważyć, że ramy dla współpracy Unii Europejskiej z państwami Bałkanów Zachodnich w 2012 roku wyznaczają tak zwane konkluzje rozszerzeniowe¹⁵. Przypomnijmy, że zapisy dotyczące między innymi Serbii były obecne także w rekapitulacji będącej rezultatem szczytu szefów państw i rządów w dniu 9 grudnia 2011 roku. Jeśli chodzi o Serbię, to zwracano uwagę na jedną z głównych przeszkód, jaką były i w dalszym ciągu są relacje z Kosowem. W tym przypadku po ogłoszeniu jednostronnego aktu niepodległości przez Kosowo w dniu 17 lutego 2008 roku doszło do dyferencjacji państw w gronie Unii Europejskiej bynajmniej nie tylko na te, które bez zastrzeżeń uznały samodzielność Kosowa, lecz także te, które wciąż jeszcze nie mogą się zgodzić z takim statusem.

15 Były one owocem prac polskiej prezydencji w Radzie, która przypadła na drugą połowę roku 2011. Dokument został przyjęty w dniu 5 grudnia 2011 r. przez Radę ds. Ogólnych. Por. *Balkany Zachodnie – unijna perspektywa*, <http://ec.europa.eu/plska/news/opinie/120509_balkany_pl.htm> (dostęp: 05.10.2012).

W tej spornej kwestii wypowiedziała się rządząca w Niemczech koalicja CDU/CSU, stawiając Serbii siedem warunków, które powinna spełnić, chcąc przystąpić do Unii Europejskiej. Spośród nich na szczególną uwagę, jak sądzę, zasługują te związane właśnie z relacjami Serbii z Kosowem. Po pierwsze, oczekuje się realizacji dotychczasowych porozumień w dialogu z Prisztiną (stolica Kosowa), jak też kontynuacji tego dialogu, a także inicjatywy w kwestiach nieprzewidzianych dotychczas w umowach, na przykład energetyki i telekomunikacji. Jednym z warunków jest także zobowiązanie władz Republiki Serbii, by ich realizacja przyczyniła się do tego, aby ludność serbska zamieszkująca północną część Kosowa była bardziej aktywna we współpracy z misjami pokojowymi tam stacjonującymi: EULEX i KFOR. Kolejnym warunkiem jest wymóg zlikwidowania paralelnych struktur serbskich władz w Kosowie i zakończenie ich finansowania¹⁶. W dniu 19 kwietnia 2013 roku premier Serbii Iwica Dačić i premier Kosowa Hasim Thacić doszli do porozumienia w sprawie normalizacji wzajemnych stosunków, co niewątpliwie umożliwi rozpoczęcie negocjacji akcesyjnych Unii Europejskiej z Serbią. Należy jednak zwrócić uwagę, że jak wynika z raportów Komisji Europejskiej, Serbię ocenia się dość wysoko pod względem realizacji kryteriów kopenhaskich, szczególnie osiągnięcie przez nią pełnej współpracy z Międzynarodowym Trybunałem Karnym dla byłej Jugosławii. Przypomnijmy, że latem 2011 roku ujęto dwóch ostatnich już poszukiwanych dowódców, kierując pod ich adresem bardzo poważne zarzuty popełnienia zbrodni wojennych; chodzi o generałów Ratko Mladicia i Gorana Hadżicia. Moment ten uznano za przełomowy, bowiem została wyeliminowana chyba jedna z najważniejszych przeszkód na drodze członkostwa w UE. Pamiętać też trzeba, że zgodnie z konkluzjami wypracowanymi na szczycie państw UE w grudniu 2011 roku Rada Europejska, uznawszy postęp w dialogu z Kosowem, powróciła do kwestii przyznania Serbii

16 Niemiecki Bundestag, warunkując członkostwo Serbii w UE, stoi na stanowisku, że „władze w Serbii muszą wykazać gotowość do podpisania porozumień normalizujących stosunki bilateralne z Kosowem, by w przyszłości oba państwa członkowskie (czytaj: Serbia i Kosowo) mogły realizować swoje wspólne i indywidualne interesy”. Por. *Niemcy stawiają Serbii kolejne warunki w kwestii członkostwa w UE*, <<http://balkanistika.org/wp/niemcy-stawiaja-serbii-kolejne-warunki-w-kwestii-czlon>> (dostęp: 15.10.2013).

statusu państwa kandydata w lutym 2012 roku i dzięki temu poparła starania Serbii ubiegającej się o członkostwo w UE. 1 marca tego samego roku Rada Europejska podjęła decyzję o przyznaniu Serbii statusu państwa kandydata. Zatem kolejnym etapem przybliżającym Serbię do realizacji celu finalnego – wejścia do UE, będzie rozpoczęcie negocjacji akcesyjnych¹⁷. Zanim to nastąpi, Republika Serbii jest zobligowana uwzględnić zgłaszane pod jej adresem zastrzeżenia wyrażone w Rezolucji Parlamentu Europejskiego z dnia 18 kwietnia 2013 roku w sprawie sprawozdania dotyczącego postępów Serbii w 2012 roku¹⁸. Parlament Europejski, uwzględniając cały szereg dokumentów w postaci czy to: komunikatów, rezolucji, oświadczeń umów, sprawozdań, regulaminów, czy też powziętych decyzji¹⁹, wyraził

- 17 Por. *Balkany Zachodnie – unijna perspektywa*, <http://ec.europa.eu/polska.news/opinie/120509_balkany_pl.htm> (dostęp: 12.05.2013).
- 18 Parlament Europejski. Teksty przyjęte, Sprawozdanie z postępów Serbii, 18 kwietnia 2013 – Strasburg, <<http://www.europarl.europa.eu/sides.getDoc.do?type=TA&reference=P7-TA-2013-01>> (dostęp: 12.05.2013).
- 19 Ma się tu na uwadze: „Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 10 października 2012 r. w sprawie strategii rozszerzenia i najważniejszych wyzwań na lata 2012-2013 (COM(2011)0600), Rezolucję Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 1244 (1999), opinię doradczą MTS z dnia 22 lipca 2010 r. w sprawie zgodności jednostronnej deklaracji niepodległości Kosowa z prawem międzynarodowym oraz Rezolucję Zgromadzenia Ogólnego ONZ z dnia 9 września 2010 r., w której uznano treść opinii i z zadowoleniem przyjęto gotowość UE do ułatwienia dialogu między Belgradem a Prisztiną, wspólne doświadczenie przyjęte podczas szóstego posiedzenia międzyparlamentarnego UE – Serbia w dniach 27-28 września 2012 r., Umowę o readmisji zawartą między UE w dniu 8 listopada 2007 r., Rozporządzenie Rady (WE) nr 1244/2009 z dnia 30 listopada 2009 r. zmieniające rozporządzenie Rady (WE) nr 539/2001 wymieniające państwa trzecie, których obywatele muszą posiadać wizy podczas przekraczania granic zewnętrznych, oraz te, których obywatele są zwolnieni z tego wymogu, trzecie sprawozdanie z dnia 28 sierpnia 2011 r. opublikowane przez Komisję dla Parlamentu Europejskiego i Rady ws. Monitorowania sytuacji po liberalizacji reżimu wizowego w państwach Bałkanów Zachodnich zgodnie z oświadczeniem Komisji z dnia 8 listopada 2010 (COM(2012)0472), Decyzję Rady 2011/361/WPZiB z dnia 20 grudnia 2010 r. w sprawie podpisania i zawarcia umowy między Unią Europejską a Republiką Serbii ustanawiającej zasady ogólne udziału Republiki Serbii w operacjach zarządzania kryzysowego prowadzonych przez Unię Europejską, Sprawozdanie końcowe ograniczonej misji obserwacji wyborów z ramienia OBWE/ODIHR dnia 19 września 2012 r., która obserwowała wybory parlamentarne i prezydenckie w Serbii w dniach 6 i 20 maja 2012 r., Sprawozdanie roczne prezesa MTKJ z 1 sierpnia 2012

opinię, że Serbia pojęła wiele działań zmierzających w kierunku normalizacji stosunków z Kosowem (pkt C Rezolucji Parlamentu Europejskiego z dnia 18 kwietnia 2013 r. w sprawie sprawozdania dotyczącego postępów Serbii w 2012 r. 2012/2868 [RSP]). Najbardziej aktualne jest już podpisane 19 kwietnia 2013 roku porozumienie w sprawie normalizacji wzajemnych stosunków serbsko-kosowskich zawarte między premierami²⁰ Republiki Serbii i Republiki Kosowa. Nadto zwrócono uwagę, że nowy rząd Serbii podtrzymuje swe zobowiązania co do kontynuowania procesu integracji europejskiej (pkt H Rezolucji Parlamentu Europejskiego z dnia 18 kwietnia 2013 r.), mając pełną świadomość tego, że w związku z tym jest zobowiązany do przeprowadzenia wszystkich reform wyznaczonych między innymi przez kryteria kopenhaskie. Z prawdziwym zadowoleniem przyjęto znaczący postęp Serbii na drodze do spełnienia tych kryteriów, zwłaszcza politycznych, co zostało wyrażone przez Komisję Europejską w sprawozdaniu z postępów za rok 2012. Zwrócono też uwagę na

kontynuowanie reform, zagwarantowanie demokracji i funkcjonowania demokratycznych instytucji, utrzymania rządów prawa, poszanowania praw człowieka, równej i autentycznej ochrony wszystkich mniejszości w całej Serbii zgodnie z europejskimi standardami, utrzymania stosunków dobrosąsiedzkich i współpracy regionalnej [Delović 2009, s. 241-253] w tym pokojowego rozwiązywania dwustronnych kwestii spornych, a także poprawy funkcjonowania gospodarki rynkowej (pkt 4 Rezolucji Parlamentu Europejskiego z dnia 18 kwietnia 2013 r.).

Dostrzeżono nadto, że serbski ustrojodawca uczynił z praworządności jedną z nadrzędnych zasad ustrojowych (pkt 1 Rezolucji Parlamentu Europejskiego z dnia 18 kwietnia 2013 r.). O implementacji stawianych przez UE kryteriów w rozwiązaniach ustrojowych Republiki Serbii świadczy także wysoka ocena przeprowadzonych w maju 2012 roku wyborów parlamentarnych, lokalnych i przedterminowych wyborów prezydenckich, które zdaniem obserwatorów

przedstawione Zgromadzeniu Ogólnemu ONZ w dniu 15 października 2012 r.”. Por. tamże.

- 20 Ze strony Republiki Serbii podpisał porozumienie premier Ivica Dačić, Republika Kosowa była reprezentowana przez premiera Hasima Thacię.

z ramienia OBWE/ODIHR odbyły się z poszanowaniem podstawowych praw i wolności, chociaż zgłoszono zalecenie, by poprawić przejrzystość procesu wyborczego (pkt 2 Rezolucji Parlamentu Europejskiego z dnia 18 kwietnia 2013 r.). Pozytywnie też odniesiono się do współpracy Serbii z Międzynarodowym Trybunałem Karnym dla byłej Jugosławii, tu także zwrócono uwagę na to, by przywódcy polityczni Serbii powstrzymali się od oświadczeń i działań osłabiających autorytet i integralność Trybunału (pkt 11 i 12 Rezolucji Parlamentu Europejskiego z dnia 18 kwietnia 2013 r.), co jest związane z rozczarowaniem opinii publicznej orzeczeniem uniewinniającym podejrzanych o dopuszczenie się zbrodni wojennych: Ante Gotowiny, Mladena Markača i Ramushiego Haradinaja. W wielu miejscach 80-punktowej Rezolucji stwierdza się, że wciąż jeszcze niedostatecznie jest zreformowane sądownictwo, które budzi zastrzeżenie co do przestrzegania zasady niezależności i niezawisłości tej władzy (pkt 15 i 16 Rezolucji Parlamentu Europejskiego z dnia 18 kwietnia 2013 r.). Wskazuje się także na potrzebę przeprowadzenia pogłębionej reformy administracji publicznej (pkt 17 Rezolucji Parlamentu Europejskiego z dnia 18 kwietnia 2013 r.). Zaleca się konsekwentną walkę z korupcją (pkt. 14 i 29, 30 Rezolucji Parlamentu Europejskiego z dnia 18 kwietnia 2013 r.). Ponowiono też apel do władz Serbii, by te zlikwidowały pozostałości po byłych komunistycznych tajnych służbach, co zapewne byłoby świadectwem demokratyzacji Serbii (pkt 22 Rezolucji Parlamentu Europejskiego z dnia 18 kwietnia 2013 r.). Podjęte zostały także niepokojące kwestie związane z autonomią Wojwodiny wyrażone przez parlament tej prowincji – Parlament Europejski zobowiązuje rząd Serbii, by ten zaprzestał podejmowania środków mających

na celu centralizację, a także do natychmiastowego rozpoczęcia negocjacji z rządem tej autonomicznej prowincji (pkt 19 Rezolucji Parlamentu Europejskiego z dnia 18 kwietnia 2013 r.).

Na szczególną uwagę zasługuje zastrzeżenie wyrażone przez Parlament Europejski w omawianej Rezolucji dotyczące

brutalności policji i nadużywania urzędów, zwłaszcza w miejscowościach Kragujevac, Vranje i Leskovac; przypomina ono, że niezależność i profesjonalizm instytucji państwowych to część kryteriów

kopenhaskich, w związku z tym wzywa władze do podjęcia wszelkich niezbędnych działań na rzecz odbudowania zaufania opinii publicznej do policji i do ścigania wszystkich sprawców w związku ze wspomnianymi incydentami (pkt 24 Rezolucji Parlamentu Europejskiego z dnia 18 kwietnia 2013 r.).

Zwrócono nadto uwagę na konieczność działań podjętych przez „aktywne, profesjonalne, a wszystkim niezależne media co jest jednym z podstawowych elementów systemu demokratycznego” (pkt 31 Rezolucji Parlamentu Europejskiego z dnia 18 kwietnia 2013 r.). Co do współpracy w regionie, Serbię ocenia się wysoko, zwłaszcza doceniając jej aktywność z państwami o proveniencji pojugosłowiańskiej (za wyjątkiem Kosowa, na co została już wcześniej zwrócona uwaga), prowadzi ona współpracę wyrażoną w różnym zakresie (pkt 57, 58, 59 Rezolucji Parlamentu Europejskiego z dnia 18 kwietnia 2013 r.).

PODSUMOWANIE

Reasumując, stwierdzić należy, że choć w wielu dziedzinach Republika Serbii nie jest jeszcze w pełni przygotowana do uzyskania statusu pełnoprawnego członka Unii Europejskiej, bowiem w niewystarczającym stopniu zrealizowała wszystkie wymagania stawiane przez kryteria kopenhaskie, to jednakowoż odwołując się do opinii Parlamentu Europejskiego wyrażonej w Rezolucji z dnia 18 kwietnia 2013 roku, zauważa się, że unijnemu gremium legislacyjnemu towarzyszy optymizm, co wynika ze stwierdzenia:

rozpoczęcie negocjacji o przystąpienie do UE w czerwcu 2013 r. stanowi cel możliwy do realizacji, wzywa kraj do kontynuowania reform demokratycznych, systemowych i społeczno-gospodarczych, które pozwolą mu skutecznie wypełnić zobowiązania wynikające z członkostwa²¹.

21 Por. Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 18 kwietnia 2013 r., pkt 1.

BIBLIOGRAFIA

- Biševac, S., 2000, *Manjine u Srbiji*, Službeni glasnik, Beograd.
- Bujwid-Kurek, E., 2008, *Państwa pojugostowiańskie. Szkice politologiczne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- Bujwid-Kurek, E., 2012a, *Republika Serbii w nowej przestrzeni ustrojowej. Dzieje. Ustrój. Konstytucja*, Wydawnictwo Księgarnia Akademicka, Kraków.
- Bujwid-Kurek, E., 2012b, *Stosunki serbsko-kosowskie w latach 2008-2012. Czy zagrożenie dla bezpieczeństwa państw bałkańskich?*, „Wschodnioznawstwo”, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław.
- Delović, M., 2009, *Regionalna saradnja među zemljama zapadnog Balkana*, w: Samardžić, S., (red.), *Srbija u procesu pridruživanja Evropskoj Uniji*, Službeni glasnik, Beograd.
- Fleiner, T., 2010, *Vladovina naroda, od naroda za narod*, w: Podunovac, M., *Država i demokratija*, Službeni glasnik, Beograd.
- Nowak-Far, A., 2008, *Balkany Zachodnie a Unia Europejska. Perspektywy integracyjne państw Bałkańskich*, w: Czubik, P., (red.), *Balkany u progu zjednoczonej Europy*, Uniwersytet Jagielloński, Instytut Europeistyki, Kraków.
- Orlović, S., 2008, *Politički život Srbije. Između partokratije i demokratije*, Službeni glasnik, Beograd.
- Samardžić, S., 2009, *Problem Kosowa i Metohije iz ugla evropskih integracija*, w: Samardžić, S., (red.), *Srbija u procesu pridruživanja Evropskoj Uniji*, Službeni glasnik, Beograd.
- Szeląg, P., 2008, *Balkany Zachodnie a Unia Europejska. Perspektywy integracyjne państw Bałkańskich*, w: Czubik, P., (red.), *Balkany u progu zjednoczonej Europy*, Kraków.
- Manteuffel, W., 2007, *Balkany Zachodnie w drodze do Unii Europejskiej*, <www.psz.pl> (dostęp: 28.02.2007).
- Vasović, M., 2010, *Nacionalni i nadnacionalni identitet u kontekstu političke kulture Srbije*, w: Mihailović, S., Ružica, M., Jakobi, T. i in., (red.), *Kako građani vide tranziciju. Istraživanje javnog mnijenja tranzicije*, Službeni glasnik, Beograd.